

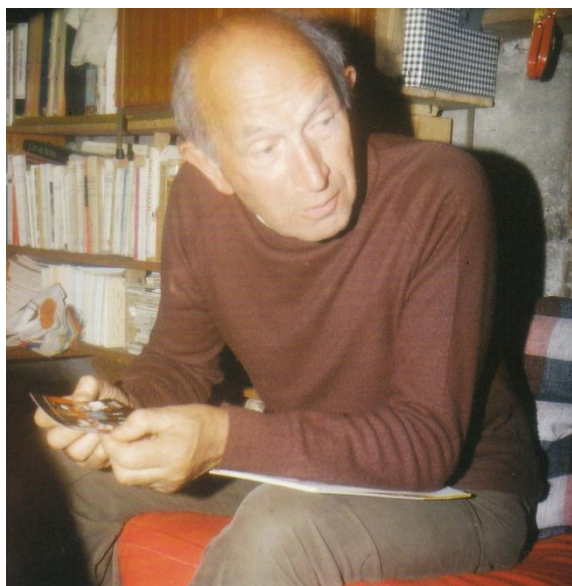
BRIEVEN TER AANMOEDIGING

VAN DE MYSTIEK DER LAGE LANDEN TOT YOGA

Paul Vanneste

„Daer en ghevoelen wi gheen onderscheet tusschen ons ende Gode, want wi sijn boven onsselven, ende boven alle ordene ontgheest in sijnre Minnen”¹

Met deze tekst van Ruusbroec beëindigde ik vorig jaar mijn spreekbeurt. Ik zie in deze woorden van de Vlaamse mystieker de omschrijving van het te bereiken doel. Ruusbroec schrijft immers dat wij „ontgheest” zijn, wat wil zeggen dat de inhouden van de geest onderdrukt zijn. Is dit niet “citta-vṛtti-nirodhaḥ”² van de Vlaamse mystiek?

Père Déchanet 1906 - 1992

In dit artikel willen wij, zoals de ondertitel het aanduidt, de evolutie volgen van de mystiek der lage landen tot aan de huidige yoga.

Laat ons beginnen met de geestelijke vader van de mystiek der lage landen nl. de Luikenaar Willem van Saint-Thierry (1080-1148 of 1153).³

U zult zich afvragen hoe ik in contact gekomen ben met deze boeiende mystieker. Niemand minder dan de benedictijn, pater Jean Déchanet, de auteur van “La voie du silence” en „Yoga in 10 lessen” heeft de twee meesterwerken van Willem van Saint-Thierry uit het Latijn in het Frans vertaald. Maar straks verneemt u meer over pater Jean.

Willem was cisterciënzer monnik, werd abt van Saint-Thierry en daarna weer gewoon monnik te Signy. Hij was tijdgenoot van Bernardus van Clairvaux (1090-1153). Hij kreeg via hem van het kapittel van Cîteaux toelating om de kartuizermonniken van Mont-Dieu te bezoeken. Na de

¹ Ruusbroec Jan, *Een spiegel der eeuwigher saligheid*, III, p. 215

² Patañjali, *Yoga-sutra's*, I,2

³ Lemaire Claudine Jan Van Ruusbroec, tentst, p 2

terugkeer in zijn abdij schreef hij een brief naar de monniken van Mont-Dieu.

Het was een brief om de monniken aan te moedigen, om hen te steunen en te helpen op de weg naar de mystieke ervaring. Wij zouden kunnen zeggen dat hij de kartuizermonniken hielp bij hun abhyāsa en vairāgya⁴, de niet aflatende oefening en de onthechting die nodig zijn om het doel te bereiken.

Vandaar ook de titel van deze spreekbeurt. In de wereld met zijn duizenden mogelijkheden om afgeleid te worden, waar wij dagelijks meege-sleept worden door de wereld der verschijnselen, is het goed dat diegenen die ingezien hebben dat zij de weg van de innerlijke beleving moeten volgen en die daarvan ook overtuigd zijn, regelmatig geholpen worden en er aan herinnerd worden.

Zo wilde Willem Van Saint-Thierry ook de broeders van Mont-Dieu bijstaan om hen te helpen op hun geestelijke weg.

Na eerst nog een dispuut tegen de monnik Abélard⁵, u weet wel, die monnik die een geheim huwelijk met Héloïse had aangegaan, geschreven te hebben, schreef hij dan in 1144 zijn bekende brief aan de broeders van Mont-Dieu of “Epistola ad fratres de Monte Dei”, die de „Gouden Brief” genoemd wordt.

Reeds in zijn inleiding⁶ toont Willem aan dat er drie soorten monniken zijn: de beginnelingen die nog in een lichamelijke staat verkeren, de gevorderden die in een rationele staat verkeren en de volmaakten die in een spirituele staat verkeren.

Het thema van „animalis”, wat wij het grofstoffelijke kunnen noemen, „rationalis” wat wij het fijnstoffelijke kunnen noemen en „spiritualis”, wat wij het causale kunnen noemen, komt voortdurend terug. Deze drie toestanden zijn altijd tezelfdertijd aanwezig, want Willem toont deze aan zowel bij de persoon die nog aan het begin van de weg staat als bij diegene die reeds vorderingen maakt, als bij diegene die de volmaakte staat bereikt heeft en die slechts rust vindt bij God.⁷

In zijn brief behandelt Willem eerst de fysisch te volgen weg: hoe zich gedragen, hoe gehoorzaam zijn, de beheersing van het lichaam en ge-

---

⁴ Patañjali, Yoga-sutra's, I,12

⁵ De Saint-Thierry Guillaume, Lettre d'Or, Introduction, p. 26

⁶ De Saint-Thierry Guillaume, Lettre d'Or, Introduction p. 34

⁷ De Saint-Thierry Guillaume, Lettre d'Or, 41-44

noegen vinden in het werk. Vervolgens beschrijft hij de rationele mens: vorming van de denkende geest, ontwikkeling van de deugd en de wil om het doel van de mystieke vereniging te bereiken en de transformatie van het denken naar de liefde. In een derde deel gaat het over de spirituele mens, de eenheid van de geest, de contemplatie en de vereniging met God.

Wij kunnen deze weg vergelijken met het achtvoudig pad van Patañjali, waar alle elementen in terug komen, zij het niet zo net geordend. Alhoewel de middeleeuwse mystieker het lichamelijke werk en een lichamelijke evenwichtig leven nuttig vindt voor het hoger doel, is er geen techniek te vinden die lijkt op de āsana's en prāṇāyāma's. Wel wordt de juiste attitude beschreven die nodig is om tot een sereen en rustig gedrag te komen. Hier volgen enkele voorbeelden: niet te veel en niet te weinig eten, niet te veel en niet te weinig slapen, of ook: drie manieren om het denken te ontwikkelen: de wil, het geheugen en de intelligentie⁸. Maar zegt Patañjali dat ook niet in een sutra: „Samādhi wordt voorafgegaan door geloof en vertrouwen, energie, een goed geheugen en een grote graad van intelligentie⁹.” Verder stelt Willem: “Niets past beter voor de mens in zijn weg naar God dan wilskracht en waarheid.”¹⁰

Wij zouden een ganse studie kunnen wijden aan de vergelijking van Willem van Saint-Thierry en Patañjali, maar dit zou ons te ver leiden.

Wel halen wij hier nog enkele teksten aan die aanduiden dat voor de mystieker Willem, de Godsbeleving van belang was, boven alle theologische beschouwingen heen¹¹. „De eenheid van de mens met God, of deze gelijkenis ten aanzien van God, maakt dat de geest, in de mate dat zij dicht bij het goddelijke is, zich gelijk maakt met zichzelf... dan begint de mens zichzelf werkelijk te kennen, en door deze zelfkennis, zich stap per stap op te werken tot aan de kennis van God.”

Vooraleer het gedeelte van Willem van Saint-Thierry af te sluiten, houden wij eraan nog enkele stukjes uit zijn “Epistola ad Fratres de Monte Dei” te citeren.

Willem raadt aan om een geestelijke vader te hebben die zo innemend is dat de herinnering aan hem je telkens aanspoort om een goede houding aan te nemen¹². Dus hier is sprake van een goeroe voor de mystieker.

⁸ De Saint-Thierry Guillaume, Lettre d'Or, 242

⁹ Patañjali, Yoga-sutra's, I,20

¹⁰ De St. Thierry Guillaume, Lettre d'Or, 231

¹¹ De St. Thierry Guillaume, Lettre d'Or, 289

¹² De St. Thierry Guillaume, Lettre d'Or, 103

„Je moet steeds op een gesteld uur een welbepaald stuk literatuur door-nemen¹³... Daarbij moet je elke dag een passage van deze dagelijkse literatuur laten verteren in je geheugen... Al hetgeen de monnik leest werkt met hem en in hem voor dit doel¹⁴.” Dit valt te vergelijken met Patañjali: „...studie die leidt tot kennis van het Zelf vormt het beginstadium van Yoga.”¹⁵

Verder lezen wij: „Wanneer het denken ophoudt aan de grens van het Goddelijke, en wanneer de wil voortschrijdt totdat zij liefde wordt, komt weldra, via de weg der liefde, de heilige geest, de levensgeest.”¹⁶ Nog verder lezen wij: „... want het enig doel van onze schepping als van ons leven, is te gelijken op God: naar zijn beeld zijn wij geschapen.”¹⁷ En verder: „Daarenboven is er nog een andere vergelijking met God: ...die noemen wij niet meer gelijkenis, maar eenheid van geest” (unus spiritus)¹⁸. Nog verder herhaalt hij: “door liefde van het goede zelf, hecht een vroom hart zich met zoveel ijver aan dit goede, dat het er zich niet kan van losmaken totdat het met hem een enkele zaak en een enkele geest wordt.”¹⁹

Door enkel deze passages te nemen geven wij misschien niet juist weer wat Willem wou meedelen in zijn brief van juist 300 paragrafen, of mogen wij zeggen “sutra’s”?

Maar nu is het tijd dat wij gaan naar een tweede mystieker, die sterk geïnspireerd was door Willem van Saint-Thierry, namelijk: Jan van Ruusbroec.

Maar eerst wil ik u vertellen hoe ik er toe gekomen ben om de lijn van de mystici der Lage Landen doorheen de geschiedenis te volgen.

In 1981, 600 jaar na het overlijden van Ruusbroec, gaf de toenmalige rector van het Brugse Europa-college, de eminente Nederlandse professor, historicus en Europa-kenner, Hendrik Brugmans een boeiende spreekbeurt te Brugge. Hij trok de lijn van de mystiek der lage landen door tot aan Gezelle en het Engels klooster te Brugge. Geïnspireerd door deze voordracht volg ik deze lijn van mystiek, maar ik trek die lijn door tot aan de yoga van heden.

¹³ De St. Thierry Guillaume, Lettre d’Or, 120

¹⁴ De St. Thierry Guillaume, Lettre d’Or, 120,124

¹⁵ Patañjali, Yoga-sutra’s, II, 1

¹⁶ De St. Thierry Guillaume, Lettre d’Or, 249

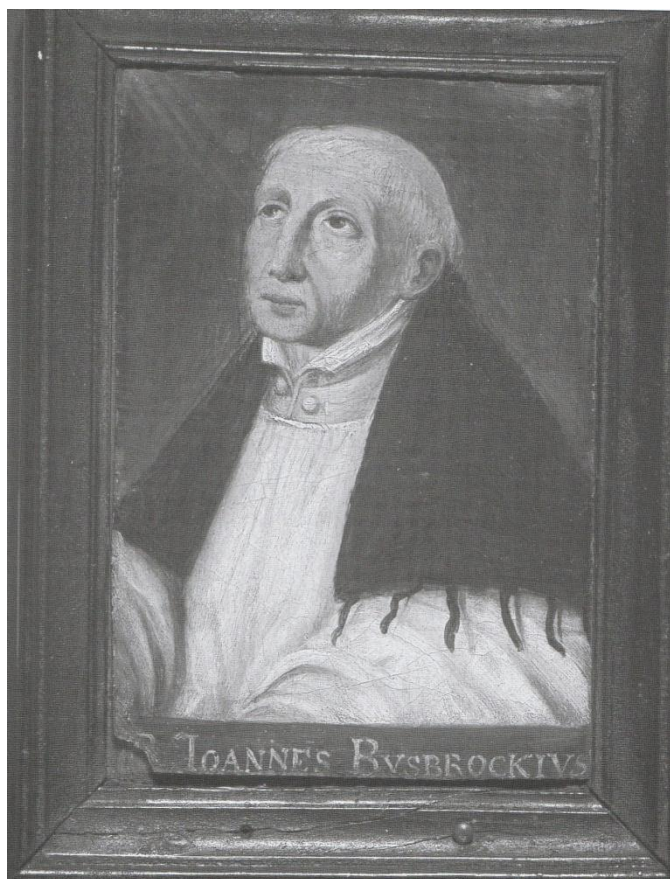
¹⁷ De St. Thierry Guillaume, Lettre d’Or, 259

¹⁸ De St. Thierry Guillaume, Lettre d’Or, 262

¹⁹ De St. Thierry Guillaume, Lettre d’Or, 275

Alle bronnen die ik over Jan van Ruusbroec (1293-1381) geraadpleegd heb, zijn door jezuïeten geschreven. En ik weet niet of zij het best geplaatst zijn om over de mystiek te schrijven. Maar het ganse Ruusbroec-archief bevindt zich bij hen en het Ruusbroec-genootschap is ook een jezuïetenzaak.

Jan werd geboren in 1293 te Ruusbroec, een dorp in Vlaams-Brabant. Na zijn studies te Brussel, was hij gedurende zeventwintig jaar kapelaan

Jan van RUUSBROEC (1293-1381)

te St.-Goedele aan de Zavel te Brussel. Dan ontvluchtte hij, samen met twee vrienden-geestelijken, de stad Brussel naar het in die tijd enorme Zoniënwood om er te verblijven in een hermitage te Groenendaal. Tien jaar later, in 1350 werd hij door omstandigheden verplicht er een klooster te stichten. Zodoende stichtte hij een klooster onder de regel van Sint-Augustinus²⁰. In die veertig jaren te Groenendaal kwam Ruusbroec geheel tot ontluiking. Hij schreef er de meeste van zijn boeken in zijn mooie beschrijvende moedertaal, het Brabants van die tijd. Hij was reeds goed gekend en er kwamen vele mensen hem bezoeken of om raad vragen. Ofwel antwoordde hij met

gloeiende ijver en ongekenne welsprekendheid ofwel kwam de inval niet en zegde hij: „Mijn vrienden, er is niets te verwachten.” Sommigen bekritiseerden hem of wilden grote theologische discussies met hem aangaan. Dan beled Ruusbroec zijn onwetendheid in velerlei zaken, betuigde zijn algehele onderworpenheid aan de kerkelijke leer, vergaf allen die door zijn woord of geschrift waren geschokt maar zei dat hij enkel had gezegd of geschreven wat hij onder Goddelijke aandrang had begrepen de waarheid te zijn. Zo'n man met theologische bezwaren was Geert Groote, over wie later meer. Maar het was vooral Ruusbroecs pragmatische aanpak die moest overtuigen. En hij zegde zonder omwe-

²⁰ Stracke e.a. *Ruusbroec de wonderbare*, Hfst I

gen tot Geert Groote: „Je valt nu over die theologische problemen, omdat jij nog niet verlicht bent.”

En verlicht was Ruusbroec zeker. Bijna alle dagen kwam hij in vervoering tijdens de H. Mis die hij opdroeg, zodat de misdienaars hem moesten ondersteunen. Ofwel in het Zoniënwoud, waar hij nu eens wel, dan eens niet in vervoering kwam. Als de vervoering er niet was, keerde hij bedroefd, maar aanvaardend terug.

Na een korte ziekte stierf hij op 2 december 1381 in zijn abdij te Groenendaal.

Ruusbroec schreef voor de mensen van zijn tijd in de taal en de geest van zijn tijd, geen lyrische poëzie zoals Hadewych (ongeveer 1250), maar in een meer zakelijke stijl en volkse taal, maar wel met overname van haar mystieke beeldspraak. Aan Willem van Saint-Thierry ontleende Ruusbroec verschillende mystieke ken-woorden en dogmatische en geestelijke inzichten.²¹

Paul Mommaers, een jezuïet van het Ruusbroec-genootschap, onderscheidt bij Ruusbroec vier momenten bij de eenwording met een Ander.²² Dit wordt door Ruusbroec “ordinancie” genoemd, waarmee hij een soort structuur bedoelt.

Deze vier momenten zijn:

- 1)de opgang
- 2)de tegenwoordigheid
- 3)de vereniging
- 4)de eenheid

De opgang: is dat moment in de eenheidsbeleving waarin de mens actief is, waar hij uit zichzelf doet wat hij kan, voor God. Het brengt de mens voor God, maar er is nog een scherm dat doorbroken moet worden. Die tegenwoordigheid van God, die ervaren wordt als zeer aangenaam, kan een van de moeilijkste hinderpalen worden op de mystieke weg en velen blijven in dit moment van opgang steken.

De tegenwoordigheid: „Het tweede bestaat hierin, dat de mens, verlicht door genade, opeens verrast en buiten zichzelf staart op de rijkdom van

---

²¹ Lemaire Claudine, Jan VAN Ruusbroec, tentst, p 2

²² Mommaers Paul, *Waar naartoe is nu de gloed der liefde*, p. 57

de drievuldige God en dat hij ook reeds meegesleept en overvormd²³ wordt met een ongemeten klaarheid²⁴.”

De vereniging: is het moment waarop wij er toe komen ons zelf-zijn en eigen doen achter ons te laten om, in liefde, over te gaan in de rijkdom van het wezen van de Ander.

De eenheid: wordt als volgt beschreven: “En dan zullen wij tenslotte God bezitten, maar op deze wijze: wij zullen onszelf helemaal verloren hebben in Hem”²⁵

Het één worden moet volgens Ruusbroec gebeuren „inder onwisen”, dit wil zeggen in de onbepaaldheid. Dit wordt door Mommaers als volgt uitgelegd: zolang ik daar ben met mijn manier, zolang de ander door mijn wijze als het ware heen moet, kan er geen eenheid beleefd worden. De Ander kan alleen in zichzelf als Ander ervaren worden.²⁶

Het helemaal in zijn in God noemt Ruusbroec „genieten”. Daar dit zo’n mooie tekst is uit „Een spiegel der eeuwigher salicheit”, laten wij daarover Ruusbroec zelf aan het woord, maar dan vertaald in het hedendaags Nederlands. De tekst waarmee dit artikel begon is een fragment daaruit²⁷:

„Er is een moment in de liefdebeleving waar wij boven alle groeiende, beantwoordende liefde één zijn in een blijvend genieten. Voorbij alle bewustzijn van activiteit of ondergáán is er een ervaring van zaligheid die bestaat in het ontdaan zijn van alle eigenheid. Voorbij de vereniging met God gaat het nu om die totale eenheid met Hem waar alleen Hij nog actief bestaat. Hij is hier maatgevend. Alleen zijn gestalte vult deze eenheid. Zijn activiteit hier dat is Hijzelf, en dat is ook zijn natuur. En opgenomen in zijn activiteit zijn wij ontdaan van onszelf: wij zijn één met Hem, omdat we in zijn liefde versmolten zijn. En toch zijn we niet tot eenheid versmolten met zijn natuur, -dan waren wij God en bestonden we zelf niet meer-, wat onmogelijk is. Maar wij voelen daar geen onderscheid meer, omdat wij boven onszelf zijn, boven alle gegeven structuren uitgetild in zijn liefde.”

²³ overvorming: technische term van de Nederlandse mystiek. Wordt in andere tradities “transformatie” genoemd

²⁴ Ruusbroec Jan, *Het rijcke der ghelieven*, I, p 9

²⁵ Mommaers Paul, *Waar naartoe is nu de gloed der liefde*, p 73

²⁶ Ibid. p 77

²⁷ Ibid. p 83

Ruusbroec is voor alles een fenomenoloog. Hij laat zich niet in met de theologische discussies van zijn tijd, Ruusbroec wéét uit ervaring, niet door een of ander intelligente redenering.

Dit is niet zo met Geert Groote (1340-1384), waarover wij het reeds gehad hebben. Deze man, afkomstig uit Deventer, behaalde het diploma van Magister Artium te Parijs, waarna hij nog kennis verwierf van de wetenschappen van zijn tijd zoals recht, theologie, geneeskunde en astrologie. Na een ernstige ziekte, waarbij de priester hem slechts het sacrament van de stervenden wilde toedienen nadat Groote zijn boeken over

Onderricht bij de Broeders van het Gemene Leven

magische kunst had verbrand, brak hij met zijn werelds bestaan en trad in, in het Kartuizersklooster te Munnikhuizen. Hij werd aangemoedigd om prediker te worden en zich daartoe te bekwamen in Parijs. Op de terugkeer van zijn reis, passeerde hij langs Groenedaal en ontmoette er Ruusbroec.²⁸ Geert Groote vond dat Ruusbroec op enkele punten maar op het randje af theologisch kon aanvaard worden en dat Ruusbroec onvoldoende doordrongen was van de vreze Gods. Hij wees op de noodzaak van een heilzame vrees voor de hel. Hoe meer Groote sprak over vrees, hoe meer Ruusbroec in vervoering kwam. Toen Groote ophield te spreken zei de prior tot hem: „Mees-ter Geert, geloof mij, ik ben helemaal niet

bang, maar ik ben ook volstrekt bereid alles te lijden wat de Heer voor mij bestemd mocht hebben.”

Alhoewel Groote intense bewondering had voor Ruusbroec, hij heeft zelfs „Die Gheestelike Brulocht” uit het Brabants in het Latijn vertaald, toont vorige passage aan hoever Groote afstaat van de mystieke ervaring van de prior van Groenendaal.

De navolging van Christus en vooral de overweging en innerlijke verbondenheid met de lijdende Jezus moesten de zielen de weg wijzen naar een godgevallig leven.²⁹ Uit zijn geestelijke ijver en uit deze inzichten ontstaan de Zusters, en later de Broeders van het Gemene Leven en

Broeder van het gemene leven

²⁸ De Bruin C.C., Persoons E., Weiler A.G., *Geert Groote en de moderne devotie*, p 24

²⁹ Ibid. p. 29

Thomas van Kempen.

daaruit het klooster en later het kapittel van Windesheim bij Zwolle.

Nog een anekdote: in zijn ijver tegen het kwade liet Groote ook niet na te waarschuwen tegen de vrouw en haar duivelse aantrekkingskracht. Zo raadde hij aan, aan iemand die bekoord werd: „Vermijd de vrouwen in de schuren, en val niet in de handen van een non, want daar kom je op eigen kracht nooit meer uit los.”³⁰

De overschrijding van de gezonde maat komt bij de Devoten en hun volgelingen dikwijls voor en lang niet alle Devoten ontkomen aan de neurosen van een overspannen spiritualiteit.³¹

Door die navolging van Christus, zoals daareven vermeld, werd een zekere Thomas Hamerken of Thomas van Kempen (ongeveer 1379-1471) getroffen. Hij trad in in het Augustijnenklooster St. Agnietenberg bij Zwolle, een dochterinstelling van het convent te Windesheim.

Hij is geïnspireerd door een anders gerichte geest dan Groote.³² De spiritualiteit van de “Devotio Moderna” was bewust actief, maar Thomas belicht het contemplatieve leven. Het aardse staat hem tegen, hij leeft in een verlangen naar God en naar eenheid met Hem. Vanuit dit zichtpunt schrijft hij de bekende „Navolging van Christus” (De imitatione Christi).

Hij heeft momenten van zielsverrukking gekend, maar hij heeft nooit getuigd van een eenwording met de godheid. Meer dan eens gewaagt hij ervan dat de aanschouwing Gods van aangezicht tot aangezicht voor hem eerst na dit leven volle werkelijkheid kan worden.³³ Hij was geen speculatief mysticus en heeft het ook niet willen zijn, omdat hij, evenals de andere moderne devoten, vreesde daarmee op een kettens dwaalspoor te geraken. Zijn inzicht vertoont meer trekken van overeenkomst met de christo-centrische bruidsmystiek van Bernardus van Clairvaux, welke niet streefde naar eenwording van menselijk en goddelijk wezen, maar naar samenvloeiing van de menselijke wil en gezindheid met de goddelijke. Deze toestand is afhankelijk van één voorwaarde: de voorafgaande loutering van de ziel.

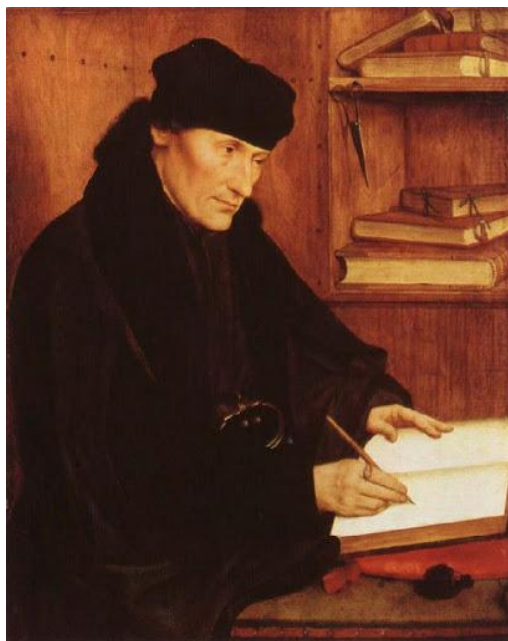
³⁰ Ibid. p. 31

³¹ Ibid. p 55

³² Thomas A. Kempis, *De navolging van Christus*, p 10

³³ De Bruin C.C. e.a., *Geert Groote en de moderne devotie* p 141

In een passage vind ik de avidyā van Patañjali³⁴ terug, daar waar Thomas het volgende schrijft: „Sta mij niet toe te oordelen naar wat mijn lichamelijke ogen zien en laat mij geen uitspraak doen op het horen van wat onkundige mensen gehoord hebben, maar in een waarachtig oordeel onderscheid te maken tussen het zichtbare en het geestelijke en boven alles naar de wil van uw welbehagen te zoeken.”³⁵

Desiderius Erasmus 1469-1536

Verder lezen wij nog: „Leef in mijn tegenwoordigheid volgens de waarheid, zoek mij in de eenheid van uw hart.”³⁶

De bijbelse humanist Erasmus (1469-1536) heeft zijn opleiding gekregen bij de Broeders van het Gemene leven. Met zijn relativistische opvatting over het Christendom, zijn sceptische houding tegenover de dogma's en zijn kritiek op de kerkelijke instellingen had deze scherpzinnige, heldere en universele geest meer inzicht dan zijn tijdsgenoten.

In deze mystieke traditie kunnen wij ook de Engelse vriend van Erasmus, Thomas More (1478-1535) vermelden, die om in zijn religieus leven klaarheid te brengen eerst drie jaar in een Kartuizerklooster verbleef, vooraleer hij huwde en zijn loopbaan als advocaat, rechter en later als kanselier bij Hendrik VIII begon. Erasmus kwam bij hem ten huize. In het Engels klooster te Brugge wordt er nu nog een nekwervel van Thomas More bewaard.

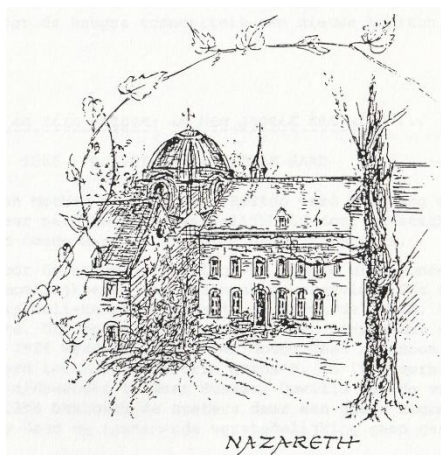

Thomas More.

³⁴ Patañjali, II,5

³⁵ Thomas A. Kempis, *De navolging van Christus*, Boek III, Hfst 50, 32 & 33

³⁶ *ibid.* , Boek III Hfst 4, 1

En precies over dat Engels klooster, Nazareth genoemd, willen wij het hebben. Het is een der stichtingen van Windesheim, die de mystieke traditie in de lage landen voortzet. De zusters leven er in een gemeenschap gekenmerkt door het koorgebed en innerlijke afzondering, want “In de rust en de stilte smaakt men de verborgenheden van de Schrift³⁷.”

Daar ontmoeten wij in 1899, in zijn laatste levensjaar Guido Gezelle (1830-1899). Hij wordt er door de bisschop Waffelaert van Brugge aangesteld als directeur. Dit was handig voor de bisschop. Hij had immers Gezelle de opdracht gegeven zijn mystiek werk “Meditationes theologicae” in het Nederlands te vertalen. Dat was erg praktisch voor de bisschop, want zo had hij Gezelle in zijn nabijheid en kon het vertaalwerk snel vorderen, en in het Nederlands zou zijn werk beter verkopen³⁸.

Dat Gezelle interesse had voor mystieke schrijvers staat vast.³⁹ Het gedicht „O Menigvuldigheid van ‘t menschelijk gedacht” is geïnspireerd door Ruusbroec, maar Gezelle verwerkte uit zijn werk alleen datgene wat hem uitkwam. Daarbij was hij, vooral in zijn Kortrijkse periode sterk door de middeleeuwse mystieker geïnspireerd, omwille van het samengaan van mystiek, genie en visuele expressiviteit. Met „Menigvuldigheid” bedoelt Gezelle de verstrooidheid der

Guido Gezelle 1830 - 1899

zielskrachten over vele zaken. Het „Eenvoudige” daarentegen heeft betrekking op het uitsluitend op God gericht zijn. Ruusbroec spreekt over de godsaanschouwing in het hier en nu en zijn traktaten zijn een systematische uiteenzetting van de weg daar naar toe. Gezelle daarentegen ligt meer in de lijn van Geert Groote en Windesheim en hij situeert de vereniging met God na het aardse leven.

Bij uitzondering, vindt men een verwoording van een rechtstreeks contact met God.⁴⁰ In „Blijdschap” lezen wij het volgende:

³⁷ *ibid.*, Boek I, Hfst 20, § 27

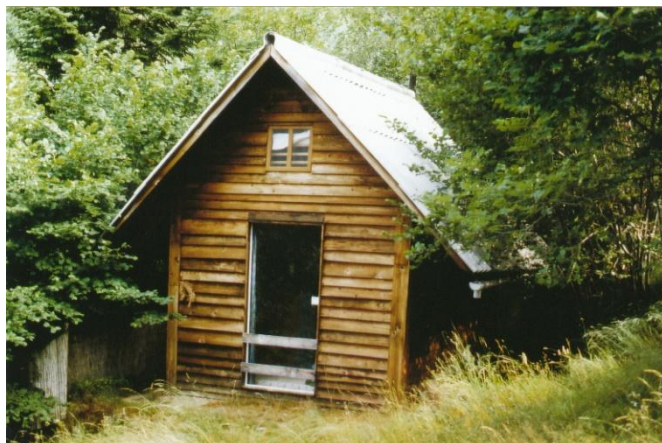
³⁸ Van Tieghem Dirk e.a., *Een gids naar Gezelle*, p. 48

³⁹ Van Westenbroek Jan, *Tijdschrift Vlaanderen*, jan-feb 1999, p. 30 Een mystiek gedicht

⁴⁰ *ibid.* p 33

Wat gaat mij om in 't wondere van die stonden,
als 't hert mij gloeit en de oog mij berst, en ik,
van tranen dronk, onmachtig ril ten gronde
en in een storm van liefde en vreugde stik!⁴¹

Maar laat ons teruggaan naar ons beginpunt: Willem van Saint-Thierry die herontdekt werd door pater Jean Déchanet (1906-1992).

St.François, de kluis waar père Jean zijn boeken schreef in Valjouffrey

Wie is père Jean? Geboren in de Franse Vogezen treedt hij aan 18 jaar in bij de benedictijnen van Zevenkerke (Loppem bij Brugge). Hij mag zijn geloften niet afleggen en geen priester worden, gezien hij drager is van een virus die zijn gezondheid aantast, en waarvoor de dokters geen oplossing vinden.⁴² Wandelend tussen de pijnbomen rond de abdij was zijn geest ontredderd. „Mijn le-

ven was arm, monotoon en gemaakt van niets. Het was zonder toekomst.”⁴³

In deze periode gaat hij op pad in een eigen spiritueel leven en heeft hij interesse voor mystieke auteurs, die niemand anders boeien. In alle stilte betreedt hij die weg en slechts twee van zijn medebroeders interesseren zich in zijn werk. Hij werkt op de middeleeuwse mystiekers en komt zo Willem van Saint-Thierry tegen, waarvan hij twee werken uit het Latijn vertaalt en becommentarieert. Het gaat over de reeds vermelde “Lettre aux frères du Mont-Dieu” en “Le cantique des cantiques”, het Hooglied, dat de middeleeuwers zo dikwijls inspireerde in hun mystieke beleving.

Willem van Saint-Thierry wordt gedurende die jaren zijn gezelschap, die hem vertelt over zijn ontmoetingen met Diegene die men God noemt en vooral met diegene die gekomen is om God te loven. In zijn lange eenzame avonden stelde père Jean de vraag aan Willem, diezelfde vraag

⁴¹ Gezelle Guido, Volledig dichtwerk, Gedichten Gezangen en gebeden, p. 263

⁴² Déchanet Jean, EIO LA VIE, Éditions des cahiers du Val, 2ième partie, p. 56

⁴³ Ibid. p. 57

die de Afrikanen later aan père Jean stelden: „Wie is God, pater, zeg ons wat je weet over Hem.”⁴⁴

Ondertussen genas père Jean, door toedoen van de Brugse Dr Depoorter, van zijn ziekte en werd hij priester gewijd. Hij vertrok naar Afrika, bij de Bantoes en leidde er het eerste benedictijnenklooster in dit continent. Ondertussen had hij de yoga ontdekt. Na enkele jaren kwam hij terug naar de abdij te Zevenkerken, en deed er aanvraag om kluizenaar te worden in de Vooralpen in het minuscule dorpje Valjouffrey, niet ver van La Mure en een goede 100 km van Grenoble verwijderd. Daar heb ik hem tweemaal ontmoet.

De auteur, Paul Vanneste, links achteraan met zijn echtgenote Françoise, midden naast Père Jean en enkele bezoekers in 1976

Zijn leven bij de Bantoes, zijn ervaring met de middeleeuwse mystici en zijn monnikenleven inspireerden hem. De essentie van dit spiritueel leven vinden wij terug in zijn boeken. Buiten de twee genoemde vertalingen van Willem van Saint-Thierry, gaat het over:

---

⁴⁴ Ibid. p. 27

Mon corps et moi
 La voie du silence
 Yoga en 10 leçons
 La Parabole de l'Amour
 Va où ton coeur te mène

Verder gaf hij een tijdschrift uit: "Les cahiers du Val"

Hij probeert steeds het westers dualisme te ontleden en terug te komen tot een synthese. Hij stelde dat in het evangelie en bij de eerste christenen het lichaam als instrument van de geest werd gewaardeerd. Zij onderlijnden de complementariteit van man en vrouw en gaven een zin aan het hedendaagse leven en tezelfdertijd opende dit een perspectief op het toekomstig leven na de dood, waar de getransfigureerde geest het lichaam terugvindt dat hem gediend heeft. Maar de wijsheid van de eerste christenen was snel vergeten. De christelijke spiritualiteit had, zoals de filosofieën, het dualisme terug ingevoerd. Er moest opnieuw gekozen worden tussen een aards lichaam en een hemelse ziel, tussen een liefde van verlangen en een niet geïnteresseerde liefde, en de vrouw, als eeuwige verleidster, had zelf niet de keus tussen maagd blijven of martelares worden.

Hij raadt aan om, zoals St.-Franciscus van Assisi, die verworpen was door zijn familie en wiens medebroeders hem ook niet altijd verstonden, onze eigen weg te volgen. Zijn eigen weg volgen zonder andere gids dan het innerlijk vuur dat hem voortduwde, of zelfs meer, hem aantrok. De Wijze is helemaal alleen op Zijn weg. Daarom zijn er zo weinig wijzen.⁴⁵

Slechts hij is vrij die gaat waarheen zijn hart hem roept, die antwoordt op de roep van het leven en de liefde.⁴⁶

Door zijn boeken heeft père Jean de yoga toegankelijk gemaakt voor het christelijke westen van die tijd.

Hij heeft de technieken van Haṭha-Yoga en Prāṇāyāma verspreid en was van oordeel dat diegenen die daaraan begonnen vanzelf een diepere spirituele weg zouden bewandelen, volgens het inzicht dat zich voor hen opende. De concentratie- en meditatieoefeningen benaderde hij zeer omzichtig⁴⁷ en hij haalt daarbij ook gaarne Paul Brunton aan.⁴⁸ Vanuit een

---

⁴⁵ Ibid. p. 76

⁴⁶ Ibid.fasc VI p. 10

⁴⁷ Déchanet Jean, les cahiers du val, fasc 16, p. 84

christelijke spiritualiteit, beïnvloed door Willem van Saint-Thierry, benadert père Jean de diepere werkelijkheid.

Later, op zijn 75-ste verjaardag benadrukt hij hoe hij geprobeerd heeft aan te tonen onder welke omstandigheden en onder welke voorwaarden een yoga voor een christen effectief christelijk kan worden, dit zonder een poging te doen om te Christianiseren. Hij heeft zich altijd verzet tegen het stichten van een vereniging van „christelijke yogi's”. Hij wilde wel de mensen de gelegenheid geven binnen te treden in Yoga zonder vooringenomenheid.^{49 50}

Na de ontdekking van Willem van Saint-Thierry en de yoga kon père Jean schrijven: „... dat moedigde mij aan, het woord van Willem, die achthonderd jaar geleden schreef dat de mens, nadat eenmaal het lichaam, de ziel en de geest opnieuw ontdekt zijn en hun eigen plaats hebben gekregen, zichzelf begint te kennen en door die zelfkennis begint op te stijgen tot de kennis van God. Dat was het, de yoga: een koppeling van de mens in zichzelf, met zichzelf en met God.”⁵¹

Dit overzicht van de mystiek der lage landen heeft aangetoond hoe merkwaardige mensen uit onze eigen streken vroeger en nu zo'n diepe wijsheid hebben vertoond, maar ook hoe weinigen zich gehouden hebben aan de diepe mystieke belevingen en reeds snel afweken via een dogmatische en bevooroordeelde instelling ten opzichte van deze weg.

Er zijn steeds mensen nodig die ons moeten bijstaan en telkens opnieuw aanmoedigen in het volgen van de gekozen weg. Dit waren Willem van Saint-Thierry met zijn “Lettre aux frères du Mont-Dieu”, Ruusbroec met zijn „Spiegel der eeuwighe salicheit” en père Jean met “La voie du silence”. Ook beschouw ik elke les in de yoga-academie of een goed artikel uit een yogatijdschrift als een aanmoediging om die weg voort te bewandelen.

Op het einde van het Gezelle jaar is het goed dat wij eindigen met een gedicht van hem⁵²:

---

⁴⁸ Déchanet Jean, Les cahiers du val, fasc 30, p. 13

⁴⁹ Ibid. fasc 50, p. 3

⁵⁰ Ibid. fasc 43, p. 88, Le yoga chrétien

⁵¹ Déchanet Jean, Ga waarheen je hart je roept, p. 53

⁵² Gezelle Guido, Volledig dichtwerk, Kleengedichtjes, p. 307

Als de ziele luistert
spreekt het al een taal dat leeft,
't lijzigste gefluister
ook een taal en teeken heeft:
blâren van de boomen
kouten met malkaar gezwind,
baren in de stroomen
klappen luide en welgezind,
wind en wee en wolken,
wegelen van Gods heiligen voet,
talen en vertolken
't diep gedoken Woord zoo zoet...
als de ziele luistert!

Brugge, 11 december 1999
Paul VANNESTE

BIBLIOGRAFIE

Guillaume de Saint-Thierry

Lettre aux frères du Mont-Dieu (Lettre d'or)
vertaald door Jean Déchanet
sources Chrétiennes Nr 223
Les Éditions du Cerf, 1976

Patañjali

De Yoga-Sūtra's van Patañjali
Vertaald door I.K.Taimni uit het Sanskrit in het Engles
Vertaald door C. Keus uit het Engels in het Nederlands
Uitgeverij Theosofische Vereniging in Nederland, 1985

Ruusbroec

Licht en liefdebloemen uit Ruusbroec
Prof Dr. L. reypens S.J.
Tweede druk
uitgeverij Lannoo Tielt, 1949

Ruusbroec de Wonderbare, Zijn Leven, Zijn Kunst, Zijn Leer
EE. PP.D. A. Stracke S.J., J.Van Mierlo S.J.,L. Reypens S.J.
Davidsfonds 1932

Jan Van Ruusbroec 1293-1381
Tentoonstelling 17 okt.-28 nov. 1981 Koninklijke Bibliotheek Albert I
1981
Claudine Lemaire

Waar naartoe is nu de gloed der liefde
Paul Mommaers
uitgeverij Patmos, Antwerpen-Utrecht 1973

De verwijzingen naar de werken van Ruusbroec komen uit dit boek, p 125.
Zij verwijzen naar de tweede herziene druk van het Ruusbroec-genootschap:
Werken, 4 dln., Tielt, 1944-1948

Ruusbroec in gesprek met het Oosten
Mystiek in boeddhisme en christendom
oorspronkelijke titel:
Mysticism Buddhist and Christian. Encounters with Jan van Ruusbroec
Paul Mommaers, Jan Van Bragt
Vertaald uit het Engels door Willem de Smalen
Averbode / Kok Kampen, 1995

Geert Groote

Geert Groote en de Moderne Devotie

C.C. De Bruin, E. Persoons en A. G. Weiler
De Walburgis-pers, 1984

Geert Groote en de moderne devotie

H. L. M. Defoer, C. H. Slechte
Athenaeumbibliotheek Museum „De Waag”, Deventer
Het Catharijneconvent Utrecht, 1984

Thomas a Kempis

De navolging van Christus

vertaald door Bernard Naaijken
Amboboeken / Bilthoven, tweede druk 1973

Guido Gezelle

Guido Gezelle Volledig dichtwerk, jubileumuitgave 1899-1999

redactie Jozef Boets
Pelckmans, Lannoo, tweede druk 1999

Een mystiek gedicht: „O Menigvuldigheid van 't menscheijk gedacht”

Jan.J.M.Westenbroek
Tijdschrift Vlaanderen, jaargang 48, jan-feb 1999, nr. 1

Een gids op zoek naar Gezelle

Dirk Van Tieghem, John Goddeeris, Martha Toye
Jaarboek „West-Vlaamse Gidsenkring” 1999

Het Engels Klooster

Het Engels Klooster

brochure over het Engels Klooster
uitgegeven door het Engels Klooster, Carmersstraat, te Brugge

Jean Déchanet

Yoga in 10 lessen

oorspronkelijke titel: Mein Yoga in 10 Lektionen

Jean Déchanet
vertaald in het Nederlands door Dr. J. Beckers
Desclée De Brouwer, 1965

Ga waarheen je hart je roept

oorspronkelijke titel: Va où ton coeur te mène

Jean Déchanet
vertaald in het Nederlands door Ed Herkes
uitgeverij Emmaus, n.v. Desclée De Brouwer, 1972

La parabole de l'amour: Votre corps qu'annonce-t-il de votre âme?
Jean Déchanet
Desclée De Brouwer 1976

Les cahiers du Val, EIO, La Vie
tijdschrift uitgegeven door Jean Déchanet
het laatste nr. is het nr. 50 en is verschenen in 1980

Met dank aan zuster Aline van het Engels Klooster voor het uitlenen van enkele boeken.

OVERZICHT VAN DE MYSTIEKE LIJN

Willem van Saint-Thierry	1080 – 1148 of 1153
Jan Van Ruusbroec	1293 – 1381
Geert Groote	1340 – 1384
Thomas Van Kempen	1379 – 1471
Desiderius Erasmus	1469 – 1536
Thomas More	1478 – 1535
Guido Gezelle	1830 – 1899
Jean Déchanet	1906 – 1992